

УДК 37.013.42:378

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВНЗ

Коляденко С. М.

У статті розкриваються особливості соціального партнерства в освіті та можливості організації партнерської взаємодії для забезпечення соціальної підтримки студентства вищого навчального закладу на прикладі окремого підрозділу навчального закладу. Подається діюча модель соціального партнерства кафедри соціальної педагогіки та педагогічної майстерності Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Ключові слова: соціальне партнерство, соціальна підтримка, студентська молодь, технологія соціальної підтримки.

В статье раскрываются особенности социального партнерства в образовании и возможности организации партнерского взаимодействия для обеспечения социальной поддержки студенчества высшего учебного заведения на примере подразделения учебного заведения. Подается действующая модель социального партнерства кафедры социальной педагогики и педагогического мастерства Житомирского государственного университета имени Ивана Франко.

Ключевые слова: социальное партнерство, социальная поддержка, студенческая молодежь, технология социальной поддержки.

The article deals with the peculiarities of social partnership in education and with opportunities to organize partnerships in order to provide social support to university students exemplified by a separate unit of an educational institution. A working model of social partnership of the Department of social pedagogics and pedagogical mastery of Zhytomyr State University named after Ivan Franko is presented.

Key words: social partnership, social support, students, technology of social support.

Постановка проблеми. Для розвитку сучасного українського суспільства характерний перехід від “державоцентричної” моделі до “людиноцентричної”, що спонукає до переоцінки ролі особистості, еліт у розвитку суспільства, розширення особистісного простору свободи вибору себе та власного життя. Тому особливого значення набуває становлення та самореалізація саме молоді людини, сенситивний період якої для розвитку цього стану співпадає зі студентськими роками. Дестабілізація суспільства загалом, реформування системи освіти, криза звичних норм та цінностей, відсутність нормативних моделей успішної поведінки, відсутність досвіду життя батьків у нових умовах, нездатність діяти в період “ідеологічного” хаосу може формувати у студента сприйняття себе як “жертви”, соціального невдахи тощо. Це вимагає створення відповідного соціально-педагогічного середовища ВНЗ, в якому студенти перебували б під впливом сильної мотивації саморозвитку, самовизначення, самореалізації.

Отже, необхідне чітке розуміння процесу організації соціальної підтримки студентства шляхом партнерської взаємодії в умовах ВНЗ, розкриття механізмів, форм та методів даного процесу, виявлення рушійних сил, що визначають його спрямованість та якісний зміст.

Аналіз останніх досліджень. Соціальне партнерство у системі освіти є об’єктом особливої уваги дослідників (П. Байдаченко, В. Жуков, Г. Задорожний, А. Іонов, О. Іонова, Т. Маслова, А. Рибіна та ін.).

Аналіз наукової літератури з проблем організації соціальної роботи серед молоді свідчить про зростання останнім часом інтересу теоретиків та практиків різних наук до змісту, форм та методів соціальної роботи зі студентською молоддю.

Проблема студентської молоді розглядається у наступних напрямках: соціально-психологічні аспекти виховання та освіти різних категорій молоді (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, Н. Бондарєва, А. Вербицька, Л. Грабовська,

М. Дьяченко, Л. Кандибович, А. Капська, Л. Коваль, В. Лісовський, В. Сапогов та ін.); форми соціальної активності молоді, проблеми соціального статусу різних її груп (Л. Анциферова, Є. Зеєр, Є. Климов, Т. Кудрявцев, А. Маркова, Н. Подимов та ін.); визначення інтересів, мотивів, індивідуально-особистісних особливостей студентів у процесі їх професійного становлення (А. Асмолов, Б. Ломов, В. Мерлін, Б. Теплов, А. Чернишов та ін.); психолого-педагогічні питання навчально-виховної роботи та їх врахування у професійній підготовці студентів (І. Герих, М. Гарифулін, Д. Лазарєв, В. Приписнов, Н. Пейсахов, В. Семенов, В. Ткачук).

Основну увагу варто звернути на дослідження про діяльність як основу соціальної практики (В. Агєєв, В. Давидов, М. Каган, С. Москвічов), концепції соціальної діяльності та соціальної підтримки (Т. Алексєєнко, О. Безпалько, М. Галагузова, І. Зверєва, Г. Лактіонова, І. Ліпський, Л. Міщик, С. Харченко); теорії взаємодії людини та середовища у процесі соціалізації особистості (І. Бех, О. Газман, Н. Лавриченко, М. Лукашевич, А. Мудрик, В. Ромм, С. Савченко); теорії малих груп (В. Андрієнко, Н. Онуфрієва, Л. Орбан-Лембрик, Т. Шибутані); теоретичні положення про волонтерство як соціальний феномен (З. Бондаренко, Н. Заверико, А. Капська, Р. Лінч, С. Маккарлі, М. Слабжанін).

Мета статті. Окреслити шляхи соціального партнерства в освітній, громадській та правоохоронних сферах з метою налагодження ефективної соціальної підтримки студентства вищого навчального закладу на прикладі діяльності конкретного підрозділу ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. В економічній літературі соціальне партнерство – це такий тип і система відносин між працедавцями та найманими працівниками, за яких у рамках соціального миру відбувається узгодження їхніх найважливіших соціально-трудова інтересів. Словосполучення “соціальне” означає суспільне, тобто те, що відноситься до життя людей і їх стосунків у суспільстві; “партнер” (від французького слова “партія”) – учасник спільної діяльності. На підставі такої етимології можемо запропонувати визначення соціального партнерства в освіті: це такий тип і система відносин між освітніми закладами і державними, недержавними та комерційними організаціями, за яких у рамках соціального миру та двосторонніх угод відбувається узгодження їхніх найважливіших інтересів. До сфери соціального партнерства освітніх закладів та НДО входять питання:

- впровадження ступеневої підготовки фахівців за наскрізними навчальними планами і програмами, повний перехід на навчання за Державними стандартами;
- досягнення консенсусу з питань забезпечення часткової, вторинної або повної зайнятості студентів;
- створення додаткових робочих місць на засадах державного соціального замовлення;
- організація нормального режиму проходження виробничих практик студентами вищих навчальних закладів;
- оновлення навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх спеціалістів з використанням комп’ютерної техніки та інформаційних технологій;
- забезпечення соціальних партнерів навчально-методичними розробками з боку випускових кафедр ВНЗ;
- ведення взаємного стажування викладачів та співробітників партнерських організацій;
- підготовка та видання спільної навчально-методичної літератури;
- співпраця соціальних партнерів ВНЗ з усіма підрозділами та службами закладу;
- реалізація соціально значущих програм, соціальних проектів та акцій спільними зусиллями на паритетних умовах.

Для навчального закладу розробка моделі соціального партнерства починається із визначення напрямків партнерства. Пріоритетними ми вважаємо ті напрямки, що націлені на впровадження в умовах ВНЗ державних, регіональних та районних програм, власних проектів та дозволяють вирішувати найбільш складні проблеми розвитку закладу, кожного студента, викладача, розширення демократизації відносин між усіма суб’єктами педагогічної взаємодії. Партнерами ВНЗ на

сьогодні виступають, у першу чергу, ЗНЗ, навчальні заклади III–IV рівня акредитації, позашкільні заклади, державні центри соціальних служб, громадські організації, правові організації тощо.

Визначення напрямків партнерства залежить від багатьох чинників законодавчого, часового, природного, історичного та іншого характеру. Партнерство залежить від культурно-освітнього потенціалу, традицій, ставлення можливих партнерів один до одного, рівня економічного потенціалу тощо. Партнерство ґрунтується на співпраці, на спільних інтересах та потребах, добровільності участі у партнерській акції, рівноправності усіх партнерів у межах виконання партнерської угоди (програми, проєкту), відповідності змісту, цілей та наслідків вимогам законодавства в сфері освіти.

Партнерство відрізняється від поодиноких розрізнених дій саме змістом, пріоритетом загальних інтересів і цілей над інтересами окремого партнера. Саме тому вважаємо за доцільне для кожного напрямку партнерства розробляти довгострокові цільові програми (проєкти), що можуть бути об'єднані у загальну програму соціального партнерства навчального закладу в галузі вдосконалення і розвитку системи освіти. Одним з таких напрямків може стати соціальна підтримка студентської молоді в умовах ВНЗ.

Поняття “підтримка” отримало розвиток в працях О. Газмана, Н. Крилової, Н. Михайлової, С. Юсфіна, які розглядають її як професійну діяльність педагогів у загальноосвітніх закладах, спрямовану на надання допомоги дітям у вирішенні їхніх проблем. Майже одночасно з'явилися поняття “соціальна підтримка”, “педагогічна підтримка”, “психолого-педагогічна підтримка”. В Енциклопедії для фахівців соціальної сфери знаходимо, що соціальна підтримка – це система заходів, що здійснюється суб'єктами соціально-педагогічної роботи, спрямована на вирішення проблем осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах шляхом надання їм допомоги чи необхідних видів соціальних послуг; система заходів, спрямована на створення умов, що дозволяють забезпечити соціальну захищеність людей. У сучасних дослідженнях останніх років розглядають різні види соціальної підтримки з урахуванням категорії населення, для якої вона призначена.

Соціальна підтримка студентської молоді – діяльність із надання превентивної та оперативної допомоги індивіду (студенту, викладачу), колективу (академічній групі) у вирішенні їх соціальних та психолого-педагогічних проблем у процесі життєдіяльності, спрямована на створення умов та забезпечення найбільш вдалої підтримки даних категорій клієнтів, стимулювання усвідомлення сутності проблеми, що виникає (виникла), засобів її подолання, а також підштовхування до самостійності й активності в цьому.

Залежно від об'єкта виділяють наступні види підтримки:

- По відношенню до індивіда (студента) – означає стати опорою для особистості в ситуації розвитку та самовизначення; надати допомогу у чому-небудь; приєднатися до його думки, дій, вчинків у певних ситуаціях.

- По відношенню до викладача (куратора) – виявляється в участі в його виховних проявах у конкретній ситуації; допомога та підтримка його ініціатив, творчості у соціально-педагогічній діяльності по відношенню до конкретної особистості, академічної групи.

- По відношенню до колективу (академічної групи) – проявляється в участі у соціальній та навчально-виховній діяльності активу, організаторській та практичній діяльності, різних цілеспрямованих починань та активних дій з метою накопичення досвіду продуктивної діяльності; допомога активу та окремим членам колективу у прояві ініціативи, творчості для досягнення особистої та колективної успішності; схвалення і приєднання до думки та дій окремих членів колективу, мікрогруп колективу з метою підвищення виховного впливу.

Соціальна підтримка існує у всіх сферах суспільного життя, в тому числі і в освіті. Однак специфіка соціальної підтримки полягає в тому, що вона виникає там і тоді, коли людина взаємодіє з соціумом і стикається під час цієї взаємодії з проблемами. Процес соціальної підтримки інституалізований і здійснюється спеціально підготовленими кадрами. Соціальна підтримка сприяє: оволодінню людиною досвідом поведінки, виконання певних функцій, необхідних для реалізації соціально-педагогічної ролі в соціумі; засвоєнню певних норм та правил; формуванню відпо-

відних соціальних якостей особистості (соціальне виховання), готовності бути членом різних соціальних груп (соціальне формування).

Соціальна підтримка – це певний процес, що має власну технологію реалізації. Відповідно до критеріїв оцінки інфраструктури соціальної підтримки можна виділити різні сфери її прояву:

1. За інституційним критерієм – відомчі заклади освіти (вищий навчальний заклад) та внутрішньовідомчі (соціальна служба для молоді, комплексні та науково-дослідні центри).

2. За віковим критерієм – студентська молодь, викладачі та співробітники ВНЗ.

Технологія соціальної підтримки – це найбільш оптимальна послідовність спільної взаємодії представника вищого навчального закладу або соціального партнера (того, хто підтримує, суб'єкта підтримки) і об'єкта підтримки (студента, викладачів, академічних груп), що дозволяє забезпечувати раціональний самопрояв об'єкта в конкретній ситуації, необхідній для успішної реалізації процесу навчання, життєвого та професійного самовизначення.

Соціальні технології підтримки можуть бути об'єднані у групи:

I група – технології, що пов'язані з реалізацією загальних процесів і відповідають меті та завданням соціальної підтримки. Це технології соціальної освіти, соціального виховання, соціального формування, соціального загартування, соціального становлення, що у сукупності забезпечують соціалізацію та соціальний розвиток особистості.

II група – специфічні технології соціальної підтримки за функціональною ознакою: діагностування, оцінювання, прогнозування, моделювання, проектування, програмування. Крім того, сюди відносяться технології планування, реалізації мети і завдання соціальної підтримки, здійснення зворотного зв'язку та інформаційне забезпечення життєдіяльності людини залежно від конкретної ситуації, що склалася.

III група – ситуаційні соціальні технології: адаптації, анімації, компенсації, консультування, контролю, корекції, мобілізації, забезпечення, патрунування, посередництва, просвіти, профілактики, реабілітації, стабілізації, терапії, експертизи.

Наприклад, для залучення до процесу соціальної підтримки студентства кафедра соціальної педагогіки та педагогічної майстерності Житомирського державного університету ім. І. Франка розробила власну модель ефективної соціальної взаємодії (див. табл. 1). Вона постійно удосконалюється та змінюється на потребу часу.

Наприклад, протягом багатьох років відбувається ефективне соціальне співробітництво між спеціалістами Житомирського обласного центру ресоціалізації наркозалежної молоді “Твоя перемога” та викладачами й студентами спеціальності “Соціальна педагогіка”.

Науково-методичний напрямок роботи. Спільно із викладачами кафедри соціальної педагогіки і педагогічної майстерності ЖДУ та Центром підготовки та розповсюджені на загальнодержавному рівні (Лист Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту № 4.3/10850) навчально-методичні посібники “Програма ресоціалізації та соціально-психологічної адаптації наркозалежної молоді “Вектор життя” і “Спортивне дозвілля клієнтів соціальної роботи: профілактика, реабілітація, реінтеграція”. Співробітники Центру забезпечують викладання навчального спецкурсу для студентів “Робота недержавних організацій у профілактиці наркоманії та ВІЛ/СНІДу”. Випускники соціально-психологічного факультету проводили на базі Центру емпіричні дослідження для дипломних і магістерських робіт.

Інформаційно-профілактичний напрямок роботи. Центром виготовлено і розповсюджено у гуртожитках університету інформаційні матеріали щодо профілактики наркоманії та пропаганди здорового способу життя серед молоді. Співробітниками і бенефіціарами Центру організовано і проведено зустрічі зі студентами 1–3 курсів соціально-психологічного факультету щодо превенції адиктивної поведінки студентської молоді.

Таблиця 1

Організація ефективної соціальної підтримки студентства кафедрою соціальної педагогіки та педагогічної майстерності Житомирського державного університету імені Івана Франка

Сфери партнерства	Основні цілі	Організації-партнери
Соціальна сфера	Розвиток студентського волонтерського руху; організація та проведення соціальних експериментів; професійна підтримка	Житомирський обласний центр ресоціалізації наркозалежної молоді "Твоя перемога"
		Центр соціальної реабілітації дітей-інвалідів (м. Бердичів)
		Житомирський обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей
		Житомирський обласний медичний консультативно-діагностичний центр
		Житомирський обласний центр соціально-психологічної допомоги
		Житомирське вище професійне училище-інтернат
Громадська сфера	Розробка та втілення спільних соціальних проектів; підтримка студентських ініціатив у громадській сфері; розвиток волонтерського руху й громадянської активності; професійна підтримка	Житомирська обласна Асоціація фахівців соціальної сфери
		Всеукраїнська благодійна організація "АСЕТ"
		ГО "Житомирська шахова школа "Інтелект"
		Житомирська обласна громадська організація "Перспектива"
		Житомирська обласна громадська організація "Сучасний формат"
		Житомирська обласна громадська організація "Паритет"
Освітня сфера	База практики для студентів; допомога школам в організації соціальних акцій та заходів; професійна підтримка	Управління освіти Житомирської міської ради
		Житомирський професійний ліцей сфери послуг
		Житомирський професійний ліцей текстильних технологій
		Житомирське вище професійне училище сервісу і дизайну
		Житомирський обласний педагогічний ліцей
		Експериментальна ЗНЗ I-III ст. № 10 м. Бердичева
		ЗНЗ I-III ст. м. Житомира №№ 28, 16, 27, 19, 33, 8, 26, 25
Правоохоронна сфера	Навчально-методичне забезпечення; соціальні експерименти	Північне регіональне управління державної прикордонної служби
		Управління державного департаменту України з питань виконання покарань у Житомирській області

Профорієнтаційний напрямок роботи. Зі специфікою діяльності психолога і соціального працівника Центру, умовами проведення інтервенцій і поственцій наркозалежної молоді та їх сімей, методами превенції наркоманії та суспільно небезпечних хвороб ознайомлено 110 студентів соціально-психологічного факультету. Більш ніж 50 студентів мали можливість пройти активну виробничу практику на базі Центру, у ході якої оволодівали знаннями, уміннями й навичками роботи з наркозалежними і співзалежними особами, веденням документації соціального супроводу клієнтів та їх сімей, методами профілактики ВІЛ/СНІДу тощо. Дві випускниці університету працюють у Центрі.

Просвітницький напрямок роботи. У межах співробітництва з викладачами кафедри соціальної педагогіки і педагогічної майстерності на базі Центру проведено тренінгові заняття для співробітників і бенефіціарів Центру "Механізми психологічного захисту у діяльності соціального працівника Центру ресоціалізації наркозалежної молоді", "Шляхи протидії ґендерній дискримінації", "Попередження емоційного вигорання у працівників соціальної сфери". Крім того, п'ять співробітників Центру

отримали вищу освіту на базі соціально-психологічного факультету Житомирського державного університету за спеціальностями “Практична психологія” та “Соціальна педагогіка”.

Висновки. Отже, соціальна підтримка студентів у ВНЗ буде ефективною, якщо: здійснено теоретичне та практичне обґрунтування соціальної підтримки студентів у ВНЗ; визначено структуру соціальної підтримки студентства, що включає соціальні, психологічні та педагогічні блоки; виявлено організаційні, психологічні та педагогічні умови організації соціальної підтримки студентської молоді в умовах ВНЗ; виділено етапи організаційної роботи з суб'єктами освітньо-виховного процесу та соціальними партнерами з їх підготовки до реалізації соціальної підтримки студентів вищого навчального закладу.

Література

1. Лактіонова Г. Соціальний супровід / соціальне супроводження / Г. Лактіонова ; за ред. І. Д. Звереві // Соціальна педагогіка : мала енциклопедія. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – С. 255–256.
2. Рыбина А. А. Социальное партнерство субъектов образовательного пространства с представителями различных сфер экономики и общественной жизни как важнейшее условие педагогики учащейся молодежи к социально-профессиональному самоопределению [Электронный ресурс] / А. А. Рыбина. – Чехов, 2003. – Режим доступа: <http://labourmarket.ru/conf/reports.php>. – Назва з екрана.
3. Шейко В. М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець XIX – початок XX ст.) : в 2 т. / В. М. Шейко. – Х. : Основа, 2001.
Т. 1. – 2001. – 520 с.